

АНОТАЦІЯ

Стьопкін А. О. Механізми та інструменти реалізації європейської політики протидії дезінформації в умовах гібридної війни. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 052 – Політологія. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці, 2026.

У дисертації здійснено комплексне політологічне дослідження механізмів та інструментів реалізації європейської політики протидії дезінформації в умовах гібридної війни. Його актуальність визначається тим, що сучасний міжнародний порядок перебуває у стані геополітичної турбулентності, коли інформаційні загрози стають одним із ключових чинників впливу на політичні системи, суспільну стабільність та безпекові стратегії ЄС. Гібридна війна, почата Росією проти України в 2014 р., довела, що дезінформація, яка традиційно сприймалася як інструмент маніпуляції громадською думкою, постала як засіб підриву довіри до легітимних політичних інститутів та демократичних процесів. Дослідження європейських практик протидії дезінформації набуває особливої ваги для визначення взаємозв'язку між Україною, як державою-кандидатом, та ЄС, що мають різний статус в гібридній російсько-українській війні, але однаковою мірою вразливі до дезінформаційних наративів, поширюваних Росією.

Об'єктом дослідження є європейський політичний дискурс вироблення та реалізації політики протидії дезінформації в умовах загроз гібридної війни, предметом – механізми та інструменти реалізації європейської політики протидії дезінформації в умовах гібридної війни.

Метою дослідження є визначення сукупності та дослідження функціональності механізмів й інструментів реалізації європейської політики протидії дезінформації в умовах гібридної війни, яка досягнута через вирішення низки дослідницьких завдань: охарактеризувати теоретико-методологічні засади дослідження протидії дезінформації в умовах гібридної

війни; визначити основні принципи політики протидії дезінформації в ЄС та державах-членах як основи формування європейського механізму **реагування на інформаційні загрози в умовах гібридної війни**; дослідити безпекові інструменти реалізації європейської політики протидії дезінформації в умовах гібридної війни; вивчити інформаційно-комунікаційні інструменти реалізації європейської політики протидії дезінформації в умовах гібридної війни; розкрити роль національних моделей протидії дезінформації у формуванні віяла інструментів європейської політики протидії дезінформації; визначити роль та місце досвіду України у формування стійкості європейської політики протидії дезінформації.

Структурно робота відповідає предмету дослідження, його меті та завданням, тому складається зі вступу, чотирьох розділів, які поділені на 12 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. У першому розділі визначені теоретико-методологічні засади дослідження політики протидії дезінформації в умовах гібридної війни, зокрема теоретичні основи вивчення дезінформації в умовах гібридної війни та методологічні принципи і концептуальні рамки дослідження протидії дезінформації в сучасній політичній науці, здійснено аналіз джерельної бази дослідження. Доведено, що методологічний потенціал неоінституціоналізму в дослідженні інструментів та механізмів протидії дезінформації полягає в тому, що політичні інститути регулюючи формальні процеси, формують культурні норми, когнітивні рамки та очікування, які впливають на сприйняття інформаційних загроз та визначають його стійкість в умовах гібридної війни. Застосування методології неофункціоналізму дозволяє досліджувати, як політика протидії дезінформації може зміцнювати інституційну довіру, сприяти соціальній згуртованості та формувати нові стандарти взаємодії між державою, громадянським суспільством і медіа. Встановлено, що використання концепту стійкості у теоретичному вимірі дозволяє аналізувати політику протидії дезінформації в ЄС як процесу балансування між свободою слова та безпекою демократичних інститутів. В сучасній політичній науці він

є універсальною дослідницькою рамкою, що поєднує адаптивність соціальних систем із їхньою здатністю зберігати функціональність в умовах постійних інформаційних загроз. Теоретичне застосування концепту стійкості у дослідженні дезінформації дозволило пояснити, чому загрози, згенеровані дезінформацією є не зовнішнім явищем до політичного поля ЄС, а постають системним викликом для європейської демократії, що потребує комплексної відповіді.

У другому розділі дослідницька увага сфокусована на структурі механізму європейської політики протидії дезінформації, яка вивчалася через деталізацію основних принципів політики протидії дезінформації в ЄС, визначення особливостей національних моделей політики протидії дезінформації в державах-членах ЄС та означення перспективи наближення політики протидії дезінформації України до принципів та стандартів ЄС. Механізм політики протидії дезінформації в ЄС охарактеризований як багаторівнева та інтегрована система, що поєднує нормативні, інституційні, комунікаційні та освітні інструменти. Його сутність полягає у створенні комплексної моделі співрегулювання, в якій державні інституції, цифрові платформи, медіа-індустрія та громадянське суспільство взаємодіють у межах узгоджених принципів і процедур. Інституційний вимір механізму охоплює діяльність Єврокомісії, Європейської служби зовнішніх дій, стратегічних комунікаційних підрозділів та спеціалізованих структур, які здійснюють моніторинг інформаційного простору, координують дії держав-членів та забезпечують взаємодію з міжнародними партнерами. Комунікаційний компонент механізму полягає у розвитку співпраці між платформами та незалежними фактчекінговими організаціями, створенні системи швидкого оповіщення для обміну інформацією між державами-членами. Механізм політики протидії дезінформації в ЄС можна охарактеризувати як модель, що поєднує правові норми, інституційні структури, інструменти співрегулювання та освітні заходи. Разом з тим національні механізми протидії дезінформації,

до певної міри, будучи частиною європейського механізму, функціонують автономно.

У третьому розділі розглянуто безпекові інструменти реалізації європейської політики протидії дезінформації в умовах гібридної війни. Основна привертана до визначення характеристик стратегічних комунікацій як інструменту реалізації політики протидії дезінформації, процесу формування системи цифрових безпекових інструментів протидії дезінформації в ЄС та створення онлайн екосистеми ЄС як перспективного інструменту політики протидії дезінформації. Дослідження особливостей формування системи цифрових безпекових механізмів протидії дезінформації в ЄС дало підстави зробити висновок, що період 2014–2025 рр. став етапом примусового дорослішання європейської системи цифрової безпеки. Якщо на початку російської агресії у 2014 р. реакція ЄС мала переважно символічний та реактивний характер, то на сьогодні спостерігається поєднання політичної волі у протидії дезінформації з жорсткою нормативною базою, синергією державних інституцій та громадянського суспільства, міжнародною кооперацією між державами-членами ЄС та використанням нейромережевих технологій. Головним результатом цієї еволюції стала відмова від трактування дезінформації як «фейкових новин» і перехід до концепції FIMI, що дозволило змістити акцент із боротьби з окремими інформаційними вкидами на виявлення ворожих суб'єктів та їхніх методів. Створення спеціалізованих оперативних груп та Системи швидкого сповіщення надало ЄС необхідну гнучкість, дозволивши враховувати культурні особливості різних регіонів світу при збереженні єдиного інформаційного периметра.

У четвертому розділі проаналізовані інформаційно-комунікаційні інструменти реалізації політики протидії дезінформації в умовах гібридної війни, зокрема формування системи засобів верифікації інформації, компетентнісні інструменти формування стійкості до дезінформації та визначена роль інститутів громадянського суспільства у реалізації політики протидії дезінформації. Верифікація інформації позиціонується в ЄС як

важливий операційний інструмент організації протидії дезінформації, оскільки вона є засобом управління ризиками, що забезпечує стійкість демократичних інституцій у багатомовному та багатокультурному середовищі ЄС. Європейська практика довела, що верифікація інформації є частиною багаторівневої системи, в якій технологічні інновації (InVID/WeVerify, Horizon 2020), професійні стандарти (IFCN, EUvsDisinfo) та низові ініціативи (Demagog.cz, VoxCheck, StopFake, Гвара Медіа) взаємодіють, забезпечуючи ефективність європейського та національних механізмів протидії дезінформації. Медіаграмотність та медіаосвіта в сучасних умовах гібридної війни є ключовим елементом формування стійкості спільнот до дезінформації, вони формують когнітивний імунітет, що забезпечує довготривалу захищеність суспільства від іноземних інформаційних маніпуляцій. Європейські практики демонструють перехід від логіки дебанкінгу до стратегії пребанкінгу, яка опирається на необхідність превентивного навчання як «інформаційної вакцинації». Дослідження ролі інститутів громадянського суспільства у протидії дезінформаційним викликам у Латвії, Литві та Естонії показує, що саме ці структури стають ключовими агентами у формуванні когнітивної стійкості суспільства.

У висновках зазначено, що ефективність європейської політики протидії дезінформації в умовах гібридної війни визначається здатністю Європейського Союзу, держав-членів ЄС та України як держави-кандидата формувати багаторівневу та динамічну систему взаємодії, в якій функціонує множинність механізмів і множинність інструментів, що утворюють спільну для всіх матрицю захисту європейського демократичного простору від інформаційних загроз. ЄС задає нормативні рамки та визначає стратегічні пріоритети, держави-члени адаптують їх у власних інституційних і правових системах, а Україна інтегрує ці практики у власну модель, модифікуючи їх відповідно до умов війни та високої інтенсивності інформаційних атак. У цій системі правове регулювання, інституційна координація, освітні програми та цифрові інновації створюють багатовимірний захист. Синергія

наднаціонального рівня (ЄС), національних практик (держави-члени ЄС) та кандидатської адаптації (Україна) забезпечують розгортання процесу формування стійкої моделі протидії дезінформації, здатної протистояти загрозам гібридної війни та забезпечувати довготривалу інформаційну безпеку на основі демократичних цінностей ЄС.

Ключові слова: політика, політичні інститути, дезінформація, пропаганда, гібридна війна, протидія дезінформації, безпека, правове забезпечення, Європейський Союз, Україна, стратегічні комунікації (StratCom), комунікація, маніпулювання, медіаграмотність, громадська думка.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці у виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України:

1. Стьопкін А. Інституціоналізація політики протидії дезінформації в Європейському Союзі. *Медіафорум: аналітика, прогнози, інформаційний менеджмент*. 2022. Том 10. С. 196–208.
2. Стьопкін А. Особливості концептуалізації поняття дезінформація в сучасній політичній науці. *Медіафорум: аналітика, прогнози, інформаційний менеджмент*. 2024. Том 15. С. 320–336.
3. Стьопкін А. Особливості національних моделей політики протидії дезінформації в державах-членах ЄС. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2025. Вип. 4(24). С. 115–137.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

4. Стьопкін А. О. Європейські інструменти спротиву дезінформації. *Розвиток політичної науки: європейські практики та національні перспективи: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, Чернівці, 28 червня 2022 року*. Чернівці: Технодрук, 2022. С. 195–196.
5. Стьопкін А. О. Стратегічні комунікації НАТО як інструмент реалізації політики протидії дезінформації РФ. *Збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції «Політичні процеси сучасності:*

- глобальний та регіональний виміри*». II частина. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2022. С. 377–386.
6. Стьопкін А. Перспективи формування онлайн-екосистеми як інструменту політики протидії дезінформації. *Розвиток політичної науки: європейські практики та національні перспективи: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, Чернівці, 14 червня 2023 року*. Чернівці : Технодрук, 2023. С. 114–117.
  7. Стьопкін А. О. Особливості інтеграції інструментів формування медіакомпетентності до інформаційно-комунікаційного механізму протидії дезінформації в умовах російсько-української війни. *Інтернет-конференція «Україна в координатах Східного партнерства: пошук геополітичних пріоритетів крізь призму національної безпеки*». Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2023. С. 42–44.
  8. Стьопкін А. О. Наближення політики протидії дезінформації України до принципів та стандартів ЄС. *Розвиток політичної науки: європейські практики та національні перспективи: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, Чернівці, 29 травня 2025 року*. Чернівці: Технодрук, 2025. С. 106–109.